

MIKE DAVIS İLE RÖPORTAJ: KUŞ GRİBİNDEN KORKUN!

Ekolojik ve doğal felaketler, kent sosyolojisi ve küresel yoksulluk üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan Mike Davis'in 2005 Ağustos'unda basılan son kitabı tüm dünyada büyük bir paniğe yol açan kuş gribi hastalığı üzerine. "Kapımızdaki Canavar: Kuş Gribinin Küresel Tehdidi" (The Monster at Our Door: The Global Threat of Avian Flu) isimli çalışmasında Davis, kuş gribine yönelik "katil virüs" anlatısının ötesine geçerek hastalığın ortaya çıkmasına neden olan koşulları ekolojik tahribat ve küreselleşme ile birlikte yoksulluğun kronikleşmesi bağlamında tarihsel bir perspektifle ele alıyor. Kitap basılmadan hemen önce yapılan bu röportajda hastalığın neden olabileceği vahim sonuçlarla birlikte ABD'deki gelişmeler de ele alınıyor.

Şu anda kuş gribi manşetlerde, hastalık üzerine bir çok rapor mevcut fakat bağlamı henüz yeterince anlaşılammış durumda. Hastalığın derin ekolojisi üzerine ortaya koyduğunuz yaklaşım ise diğerlerine benzemiyor. Salgın için kıvılcım işlevi görecektir toplumsal koşullarından bahsediyorsunuz: Çiftlik hayvanları devrimi, agro-endüstriyel kümes hayvanları üretimi vb. Potansiyel bir salgını mümkün kılan koşullar nelerdir?

Bu tür hastalıklar birdenbire ortaya çıkmış gibi görünüyor. Tarihçiler bu durumu "hastalık geçiş süreçleri" olarak adlandırıyor. Moğollar, Avrasya'da dünya imparatorluklarını yarattıkları zaman mümkün olduğu kadar Akdeniz ve Atlantikle ticaret yaptılar. Aynı zamanda veba ve benzeri hastalıkların Avrupa'ya ulaşmasını sağlayan bir geçiş yolu yarattılar. İnsan ırkının biyolojik bütünleşmesinin her önemli aşaması toplulukların kitlesel ölümünü de beraberinde getirmiştir. Avrupalıların Yeni Dünyaya ulaşmaları burada yaşayan nüfusun % 90'ının ölümüyle sonuçlandı. Hastalık tarihçilerinin birçoğu dördüncü hastalık geçiş sürecinde yaşadığımız konusunda hemfikir. On beş yıl önce basılan bir bulaşıcı hastalıklar antolojisinde küreselleşmenin eski hastalıkları daha öldürücü hale getireceği ve yeni hastalıklara yol açacağı belirtiliyordu. Bunun çeşitli nedenleri var: İnsan ve vahşi hayvan toplulukları arasındaki sınırların değişmesi, ticaretin bütünleşmesi ve artması ile küresel kamu sağlığı için karşılıklı yatırımın eksikliği.

Neden Çin bu salgınların coğrafi merkezi?

Geçmişte bütün influenzanın merkezinin hayli başarılı ve sıra dışı bir üretici tarımın yapıldığı Güney Çin olduğu düşünülüyordu. Bu tarım evcil kuşları, domuzları ve balıkları insanlar ile biraraya getiriyordu. Bu kuş hastalıklarının memelilere, özellikle de insanlara bulaşabilmesini mümkün kılan ideal bir durum yaratmakta. Çin tarımı genişleyip kentli ve endüstriyel bir hale geldikçe bunun koşulları daha da olgunlaşıyor.

Burada bir dipnot düşmek gerekiyor: 1980'den bu yana Çin'de yaklaşık 200 milyon insan kırdan kente göç etmiş durumda. On yıldan az bir süre içinde Çin şehirlerine yığılan nüfus, endüstri devrimi ve kentleşme ile birlikte 19. yüzyıl boyunca tüm Avrupa içinde gerçekleşen göçten daha fazladır.

Bu durum daha önce eşine rastlanmamış büyüklükte kümes hayvanları çiftliklerinin ortaya çıkmasına yol açtı. Güneydoğu Asya'da tavukların çoğu CP adında Tayland merkezli bir şirket tarafından pazarlanıyor. Çokuluslu bir şirket olan CP, fabrika bazlı tarım aracılığıyla devasa sayıda kümes hayvanı yetiştirmektedir. Bu şirket, Tayland'da ortaya çıkan kuş gribini örtbas etmeye çalıştı ve Avrupa'ya gemiler dolusu tavuk sattı. Dolayısıyla şöyle etkenler mevcut: Kümes hayvanlarının bütünlüklü endüstriyel bir sistemle üretilmeleri; hayvan proteinlerine talebin akıl almaz bir biçimde artması; büyük şehirlerde özellikle yoksul insanların yaşadığı yerleşim birimlerinin sayı ve nüfus olarak artması. Güneydoğu Asya'da irili ufaklı kümes hayvanı çiftlikleriyle vahşi kuşlar ve insanlar iç içe yaşıyor. Bunu her yerde görebilmek mümkün.

Bütün bu etkenler yeni bir hastalığın ortaya çıkması büyük bir imkân yaratıyor gibi görünüyor. Devasa bir kümes hayvanları endüstrisi vahşi göçmen kuşlar arasında az görülen bir hastalığın

kronik ve salgın bir kuş hastalığına dönüşmesini sağlıyor. Hastalık çok başarılı bir biçimde mutasyon geçirdiği için diğer türlere de sıçıyor. Hastalığın birkaç mutasyon daha geçirerek veya insan gibiyile bir kombinasyona girerek insandan insana bulaşabilir hale gelmesi ise sadece bir zaman meselesi.

Bu daha önce görülmemiş bir fenomen ve sadece Asya'da ortaya çıkmıyor. İki yıl önce Hollanda'da bir veterinerin ölümüne neden olan farklı nesil bir kuş gribi Güneydoğu Asya'dakine benzer semptomlar gösterdi. Aynı şey, geçen sene İngiliz Kolombiyası'nda meydana geldi; insanlar hastalandı fakat kimse ölmedi. İnflüzanın ekolojisini değiştirdik. Hayatta kalması ve evrim geçirebilmesi için ona besin sağlıyoruz. Her seferinde yeni bir mevzi kazanıyor ve sonuç olarak H5N1 başka türlere de sıçramaya başladı.

Koruyucu ilaçların eksikliğine ek olarak kamu sağlığı hizmetlerinin yokluğu da önemli bir sorun değil mi?

Washington'da kimse Doğu Afrika ülkelerinin de hastalığı Güneydoğu Asya ile aynı düzeyde takip edebilmesini mümkün kılacak kaynaklar yaratılması konusunda bir öneride bulunmuyor. Bütün bu gelişmeler söz konusuysen, insanlığı bir salgın hastalığa karşı korumak için yerine getirilmesi gereken en temel görev yani sürekli olarak yeni antibiyotikler, aşılar ve anti-virütik ilaçlar geliştirilmesi ise ilaç devleri tarafından tamamen rafa kaldırılmış durumda. Gerekli ilaçları üretmek bu şirketlere hiçbir çıkar sağlamamakta çünkü bu tür ilaçlar diyabet ya da kalp hastalıkları gibi kronik koşullarda kullanılan ilaçlar kadar pahalı ve sürekli bir talep yaratamadıkları için yeteri kadar kârlı bulunmuyorlar. Ayrıca, ilaç endüstrisinin bir numaralı favorisi, kültürel olarak kodlanmış bazı cinsel hastalık için üretilen ilaçlar kadar da kârlı değiller. Bir tane diyabet ilacı bütün bu aşılardan ve anti-virütik ilaçların toplamından daha fazla kazandırmakta.

Çok azımız grip aşısının İkinci Dünya Savaşı esnasında, Jonas Salk tarafından ABD ordusu için geliştirildiğini hatırlayacak yaşta. Bu aşı federal hükümet tarafından sadece ilaç yapımında kullanıldı; hepsi bu. Şimdi Bush yönetiminin Big Pharma şirketine milyarlarca dolar yardım yapması bana hayli gülünç geliyor. Demokrat ya da Cumhuriyetçi, Washington'daki herhangi bir politikacının milyarlarca doları –garanti altına alınmış kâr olarak- ilaç şirketlerinin ayaklarının altına sermesinin tek nedeni bu aşı ve ilaçların üretilmesi sorumluluğunu üzerinden atmak istemesidir. Daha sonra da üretmeleri için bu şirketlere yalvaracaklardır! Eski kafalı bir sosyalist olarak şunu merak ediyorum: Neden federal hükümet kamu üniversiteleri ile birlikte bu ilaçlar için gerekli araştırmayı yapmıyor ve bir insan hakkı olarak ömür boyu dayanıklı ve bedava olacak ilaçlar üretmiyor? Bazı insanlar dünyada toplam 200 kişinin hayatını kaybettiği bir hastalık için neden bu kadar endişe-

lenmemiz gerektiğini soruyor. Her yıl milyonlarca çocuğun ishal, sıtma, hatta temiz su yokluğundan öldüğü bir dünya o kadar kanıksanmış ki hayli marjinal bir hastalıkla karşı karşıya olduğumuzu sanıyorlar. Bazı insanlar ise Bush'un kuş gribi yakarışlarının sadece ilaç şirketlerine para kazandırmak için hazırlanan bir senaryo olmadığını ayrıca kamuoyunun dikkatini de birtakım konulardan uzaklaştırmak amacı taşıdığını belirtiyorlar. Bu hayli mantıklı bir iddia. Gerçekten alarma geçmek için 1918 deneyimini anlamak yeterlidir. 1918'de yaşanan insan bağışıklık sistemi için tamamen yeni bir influenzaydı ve insanlığın yaklaşık % 2'sinin ölümüne yol açtı. Benzer bir biçimde H5N1'de tamamen yeni bir virüs. Daha da ürkütücü olan, 1918 salgınına yol açan virüs üzerine yapılan araştırmalar bu hastalığın da farklı türlere bulaşan bir kuş gribi olduğunu gösteriyor, tıpkı 1997'de H5N1 virüsüyle ortaya çıkan hastalık gibi.

Biraz da kamu sağlığı meselesine değinecek olursak şurası açık ki ABD'de kamu sağlığını tesis edebilmek için gerekli alt yapı çökmüş durumda. HMO "devrimi" ile beraber yatak sayısında önemli bir düşüş meydana geldi. Toronto'da yaşanan SARS deneyiminde çok açık bir biçimde buna şahit olduk; ufak ve lokalize bir salgında bile kamu sağlığı sisteminde aşırı bir yüklenme meydana geliyor. Politik bir tercih olarak kamu sağlığı sisteminin iyileştirilmesi gündemin ilk maddesi olmalıdır. Geçen sene başkanlık seçimlerini takip ederken en merak ettiğim şey Demokratların neden Irak'taki işgal için harcanan kaynakları bu tür bir "ulusal güvenlik" sağlama imkanının kaçırılması olarak değerlendirip siyaset üretmediğidir. Irak'ta harcanan 200 milyon dolar, kamu sağlığı sistemini yeniden kurmak için kullanılabilirdi. Burjuva siyaseti açısından bile tam bir beynsizlik örneği: Ülkede yatırım yap ve aynı zamanda "ulusal güvenliği" sağla!

Kamu sağlığı öncelikle beslenmeyle ilgilidir. Kaliforniya'da bile birçok çocuk geceleri aç uyumakta. Çocuklar ve yetişkinler yetersiz beslenmekte, Los Angeles şehrinde çocukların % 15'i yetersiz beslenmekte. İkinci önemli nokta insanların sağlıklı bir bağışıklık sistemine sahip olmalarıdır. Dolayısıyla gerekli aşı ve tedaviler –bir insan hakkı olarak- herkes için bedava ve ulaşılabilir olmalıdır. Üçüncüsü yerel sağlık hizmetlerinin durumudur; son yıllarda ABD çapında binlerce yerel sağlık hizmeti veren kuruluş kapatılmıştır. Dördüncü ve en önemli nokta ise hastanelerin, özellikle de yoğun bakım servislerinin içinde bulunduğu koşullardır. Binlerce insanın hastanelerde yatmasını ve bir düzeyde izole edilmesini gerektiren herhangi bir grip salgınında neler olabileceğini bir düşünsenize. 2000 yılından bu yana Los Angeles şehrindeki yatak kapasitesi % 17 azalmış durumda. Bunun nedeni kâr marjlarını arttırabilmek için ayakta tedavinin yaygınlaştırılıp yatak kapasitelerinin azaltılması ve hastanelerin birer birer kapatılmasıdır. Sanki bulaşıcı hastalıklar ya da yoğun bakımı gerektirecek ameliyatlara olmayacakmış gibi!